

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Серія: «БІБЛІОТЕКА ПРАЦІВНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ»

**ПОРЯДОК НАПРАВЛЕННЯ ЗАПИТІВ
З НАДАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ
ДОПОМОГИ У КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ**

Методичні рекомендації

Колектив авторів

Дніпро
2017

УДК 343.1
П 59

*Рекомендовано науково-методичною радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 5 від 19.01.2017)*

Рецензенти:

Куратченко М.В. – заступник начальника ГУНП у Дніпропетровській області, начальник слідчого управління, полковник поліції.

Титаренко О.О. – кандидат юридичних наук, доцент, старший інспектор відділення кадрового забезпечення полку патрульної служби поліції особливого призначення «Дніпро-1» ГУНП в Дніпропетровській області, підполковник поліції.

П 59 Порядок направлення запитів з надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні: метод. рекомендації / Кол. авт. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 44 с.

У методичних рекомендаціях на основі наукового висвітлення положень міжнародних правових актів, нормативних документів України та узагальнення практики розглядається питання направлення запитів (доручень, клопотань) з надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні органами, що забезпечують її надання. З'ясовуються підстави і порядок звернення про правову допомогу у кримінальному провадженні та вимоги щодо підготовки запитів до компетентних органів іноземних держав з надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні.

Для працівників Національної поліції, викладачів, ад'юнктів і курсантів вищих навчальних закладів системи МВС.

УДК 343.1

© ДДУВС, 2017
© Автори, 2017

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Правова основа та поняття міжнародного співробітництва під час кримінального провадження	5
2. Органи, що забезпечують надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні	7
3. Підстави для звернення про правову допомогу у кримінальному провадженні до компетентних органів іноземних держав	14
4. Вимоги щодо підготовки запитів до компетентних органів іноземних держав з надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні	16
Список використаних джерел	37

ВСТУП

Законодавчим органом нашої держави редакцію чинного КПК України у переважній більшості виписано в якісно новій формі, а тому у багатьох процесуальних положеннях знайшли відображення новели, які раніше не були регламентовані вітчизняним кримінальним процесуальним законодавством.

Одним з таких нововведень є регламентування міжнародного співробітництва під час здійснення кримінального провадження, передбаченого розділом IX КПК України. Цей розділ включає у себе п'ять глав, які регулюють загальні засади міжнародного співробітництва, порядок надання міжнародної правової допомоги при проведенні процесуальних дій, а також основні напрями співпраці, а саме: видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (так звана екстрадиція); перейняття кримінального провадження; визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб.

Відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною міжнародного законодавства України. Згідно зі ст. 19 Закону України № 1906-V від 29.06.2004 «Про міжнародні договори України» такі договори є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства. Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Запровадження інституту міжнародної правової допомоги у вітчизняному кримінальному провадженні обумовило потребу закріплення науково обґрунтованого порядку надання та звернення за цією допомогою, її здійснення, а також використання отриманих результатів у вітчизняному кримінальному судочинстві.

1. Правова основа та поняття міжнародного співробітництва під час кримінального провадження

Відповідно до ст. 542 КПК України міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Крім того, міжнародними договорами України можуть бути передбачені й інші форми співробітництва під час кримінального провадження.

Сьогодні Україна володіє широкою договірною базою, завдяки якій компетентні органи мають можливість на підставі чинних міжнародних угод ефективно співпрацювати у сфері отримання доказів для цілей кримінального провадження з відповідними установами багатьох країн світу.

Вказані новели не є випадковими, оскільки Україна є учасником майже всіх багатосторонніх конвенцій ООН у галузі прав людини та учасником багатьох міжнародних договорів, які регулюють питання надання міжнародної правової допомоги.

Правову основу міжнародної співпраці у сфері судочинства з кримінальних правопорушень складають Конституція України, загальновизнані засади та норми міжнародного права та міжнародні договори України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, закони України «Про прокуратуру», «Про міжнародні договори України» щодо ратифікації міжнародних договорів України про правову допомогу у кримінальних правопорушеннях, що встановлюють загальні та спеціальні правила, з урахуванням яких повинна реалізовуватися міжнародна взаємодія у кримінальних правопорушеннях різноманітних видів.

Базовими міжнародними правовими актами є: Устав ООН, Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН (1948 р.), Європейська конвенція про захист прав і основних свобод 1950 р., Віденська конвенція 1969 р. про право міжнародних договорів, що вступила в дію 1980 р., типові договори про взаємодопомогу в галузі кримінального правосуддя, про перейняття кримінального провадження та видачу, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН (1990 р.), Конвенція ООН 2000 р. проти транснаціональної злочинності, а також інші міжнародні акти ООН та інших міжнародних організацій.

Всі чинні міжнародні договори з питань надання правової допомоги у кримінальному провадженні умовно можна поділити на 1) міждержавні багатосторонні договори України у сфері взаємної допомоги у кримінальних справах; 2) інші міждержавні багатосторонні договори, що містять елементи правової допомоги; 3) двохсторонні міжнародні договори та угоди про правову допомогу; 4) двосторонні міжнародні договори колишнього СРСР, що застосовуються у порядку правозаступництва; 5) міжвідомчі міжнародні договори, укладені Генеральною прокуратурою України.

Серед усіх міжнародних договорів України у сфері взаємної правової допомоги у кримінальних провадженнях найчастіше використовуються такі конвенції: 1) Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р. (далі – Європейська конвенція 1959 р.), а також Додатковий протокол 1978 р. та Другий Додатковий протокол 2001 р.; 2) Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 р. (далі – Європейська конвенція 1972 р.); 3) Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р. (далі – Мінська конвенція) та Протокол до Конвенції 1997 року¹.

Основним міжнародним документом, що регулює порядок видачі (екстрадицію) осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, є Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р., Додатковий протокол 1975 р. та Другий додатковий протокол 1978 р., які ратифіковано Законом України № 43/98-ВР від 16.01.1998.

Окрім того, за відсутності міжнародного договору України звернення про правову допомогу у кримінальних провадженнях можливе і на засадах взаємності. Про порядок такого звернення йтиметься під час розгляду третього питання.

Необхідно зазначити, що для України є чинними усі міжнародні угоди, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України².

¹ Для перевірки наявності певного міжнародного договору про правову допомогу у кримінальних провадженнях та визначення особливостей регулювання таких питань слід звертатись до інтернет-сайту Верховної Ради України (www.rada.gov.ua), де розміщено тексти всіх чинних договорів, до локального сайту Головного слідчого управління Національної поліції України або одержувати консультативну допомогу від працівників слідчих управлінь, які відповідають за здійснення міжнародного співробітництва, та працівників відділу виконання міжнародно-правових доручень ГСУ Національної поліції України.

² Для недопущення некоректного використання тієї чи іншої міжнародної угоди (вже денонсованої) та для перевірки її чинності для України необхідно такі угоди перевіряти на офіційному Інтернет-порталі Верховної Ради України або на порталах органів їх видання – Ради Європи (www.coe.int), ООН (www.un.org) або Виконавчого комітету СНД (www.cis.minsk.by).

2. Органи, що забезпечують надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні

Сьогодні в Україні здійснення міжнародної правової допомоги покладається на: 1) органи прокуратури в особі відповідних прокурорів; 2) органи досудового розслідування в особі слідчих та керівників органу досудового розслідування, детективів національного антикорупційного бюро; 3) суди загальної юрисдикції; 4) Міністерство юстиції України і його відповідні органи; 5) установи Державної кримінально-виконавчої служби України. З метою підтримки органів юстиції може використовуватися і допомога національних центральних бюро (НЦБ) Інтерполу – Україна є членом даної організації як правонаступник СРСР з 1990 р.

За чинним законодавством механізм реалізації міжнародної правової допомоги не може ефективно впроваджуватися без активної участі на стадії досудового розслідування – Генеральної прокуратури України, а на стадії судового провадження – Міністерства юстиції України (ст. 545 КПК).

Генеральна прокуратура України як уповноважений (центральний) орган України звертається із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядає відповідні запити іноземних компетентних органів, крім досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, яке у таких випадках здійснює функції уповноваженого (центрального) органу України (ч. 1 ст. 545 КПК). З цього питання законодавець однозначно зобов'язує Генеральну прокуратуру та Міністерство юстиції України у триденний строк надсилати до Національного антикорупційного бюро України отримані (надані) у рамках надання міжнародної правової допомоги матеріали, які стосуються фінансових та корупційних кримінальних правопорушень, у вигляді довідки.

Міністерство юстиції України як уповноважений (центральний) орган України звертається із запитом судів про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час судового провадження та розглядає відповідні запити судів іноземних держав (ч. 2 ст. 545 КПК).

Положеннями п. 6 ст. 541 КПК України Уповноважений (центральний) орган визначається як орган, що уповноважений від імені держави розглянути запит компетентного органу іншої держави або міжнародної судової установи і вжити заходів з метою його виконання чи

направити до іншої держави запит компетентного органу про надання міжнародної правової допомоги.

Таким чином, питання щодо організації надання міжнародної правової допомоги під час досудового розслідування законодавцем покладено на Генеральну прокуратуру, крім питань, що віднесені до підслідності Національного антикорупційного бюро України, яке у таких випадках здійснює функції уповноваженого (центрального) органу України. А під час судового провадження, всі питання щодо організації надання міжнародної допомоги законодавець вже покладає на Міністерство юстиції України, яке у зазначених випадках також здійснює функції уповноваженого (центрального) органу України.

Рішення в процесі надання та отримання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні можуть бути прийняті як уповноваженим (центральним) органом України, так і уповноваженим органом нашої держави. Але тільки уповноважений (центральный) орган України має право прийняти рішення за запитом щодо: присутності представника компетентного органу іноземної держави під час надання міжнародної правової допомоги; надання компетентним органам іноземної держави гарантій на отримання гарантій від інших держав щодо умов виконання запиту; тимчасової передачі особи, створення спільних слідчих груп (ч. 4 ст. 554 КПК).

Питання про уповноважений орган при реалізації безпосередніх зносин з надання міжнародної правової допомоги у кримінальних провадженнях виникає лише у тих випадках, коли це прямо передбачено міжнародним договором, що регулює відносини з певною державою.

Згідно з Наказом МВС України № 686 від 9 серпня 2012 р. «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України» організація в межах компетенції міжнародного правового співробітництва під час кримінального провадження покладається на Головне слідче управління МВС України.

Так, відповідно до п. 3.1.9 Головне слідче управління МВС України вживає в установленому порядку та в межах своєї компетенції заходів щодо організації взаємодії з правоохоронними органами іноземних держав у ході розслідування кримінальних правопорушень, учинених на території України іноземцями та особами без громадянства або за їх участю. Звертається в установленому порядку до компетентних органів іноземних держав із запитом про надання правової допомоги щодо виконання міжнародних доручень слідчих органів внутрішніх справ України компетентними органами іноземних держав. Організовує виконання органами досудового розслідування МВС України звернень про надан-

ня правової допомоги, які надійшли з інших держав. Бере участь у розробленні проектів міжнародних договорів про правову допомогу в кримінальних провадженнях.

Відповідно до Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р. Головне слідче управління МВС України розглядається як уповноважений орган України, що уповноважений від імені держави розглядати запити компетентних органів про надання міжнародної правової допомоги.

Мінська конвенція, зокрема ст. 5 в редакції Протоколу 1997 р., передбачає, що при виконанні цієї Конвенції компетентні установи юстиції Договірних Сторін зносяться одна з одною через свої центральні, територіальні та інші органи, якщо тільки цією Конвенцією не встановлено інший порядок зносин.

Договірні Сторони визначають перелік своїх центральних, територіальних та інших органів, уповноважених на здійснення безпосередніх зносин, про що повідомляють депозитарію.

За даними Виконавчого комітету Співдружності Незалежних Держав, який є депозитарієм в зазначеній Конвенції, Головне слідче управління МВС України є уповноваженим органом на здійснення відповідних зносин, а територіальні підрозділи МВС – уповноваженими органами на ініціювання та виконання міжнародних запитів про надання правової допомоги.

Таким чином, відповідно до Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р. ГСУ МВС є уповноваженим (центральним) органом України, що уповноважений від імені держави розглядати запити компетентного органу іншої держави і вживати заходів з метою їх виконання чи направляти до іншої держави запити компетентних органів про надання міжнародної правової допомоги.

Якщо запит про надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні направляється до держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав, то відповідно до положень цієї Конвенції такий запит направляється Головним слідчим управлінням МВС через Генеральну прокуратуру України, у всіх інших випадках ГСУ МВС має право направляти такі запити безпосередньо Запитуваній Стороні. А тому Головне слідче управління МВС України у межах своєї компетенції на стадії досудового розслідування у випадках, передбачених міжнародними договорами, має право напряду звертатися до уповноваженого органу іноземної держави для отримання міжнародної правової допомоги у кримінальних провадженнях – тобто виступає у цих зноси-

нах самостійно як уповноважений (центральний) орган України. Винятком є випадки надання дозволів прийняти рішення за запитом щодо: присутності представника компетентного органу іноземної держави під час надання міжнародної правової допомоги; надання компетентним органам іноземної держави гарантій на отримання гарантій від інших держав щодо умов виконання запиту; тимчасової передачі особи; створення спільних слідчих груп.

Якщо запит (доручення) про міжнародну правову допомогу, що передбачає присутність представника компетентного органу іноземної держави, надійшов до Головного слідчого управління МВС України відповідно до частини третьої ст. 545 КПК, його копію невідкладно надсилають до уповноваженого (центрального) органу України для вирішення в цій частині; 2) або надання компетентним органам іноземної держави гарантій щодо умов виконання запиту (доручення), передбачених частиною другою статті 544 КПК, та отримання таких гарантій від інших держав; 3) тимчасової передачі особи, яка відбуває покарання для участі у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях.

Оскільки за положеннями ЦК України передбачено правонаступництво юридичних осіб, тобто якщо юридична особа припиняється в результаті реорганізації (перетворення), то майно, права та обов'язки переходять до правонаступників (ст. 104 ЦК). А отже, правонаступником Головного слідчого управління МВС України є Головне слідче управління Національної поліції України з усім переліком майна, прав та обов'язків.

Питання здійснення керівництва з розслідування у вигляді прокурорського нагляду за додержанням законів у міжнародно-правовій галузі та організації роботи у цьому напрямку під час досудового розслідування покладені безпосередньо на Головне управління міжнародно-правового співробітництва Генеральної прокуратури України, старших прокурорів і прокурорів прокуратур обласного рівня з міжнародно-правових доручень та спеціально визначених відповідними наказами працівників прокуратур, де такі посади не введено.

За зверненнями Головного управління міжнародно-правового співробітництва керівники відповідних структурних підрозділів Генеральної прокуратури України у визначений строк зобов'язані надати висновок про: законність та обґрунтованість прийнятого у кожному кримінальному провадженні рішення про його передання за кордон, а також наявність підстав для подальшого розслідування в Україні при надходженні кримінального провадження з-за кордону, а в разі прийняття рішення про можливість забезпечення такого розслідування в

Україні – висновок з цього приводу погоджувати з відповідним заступником Генерального прокурора України; відповідність чинному законодавству України дій або рішень українських органів досудового розслідування під час виконання запиту іноземної компетентної установи, які оскаржуються чи перевіряються; законність процесуальних рішень у кримінальному провадженні та наявність підстав для звернення із запитами про видачу особи, встановленої або затриманої на території іноземної держави, або відмови від такого звернення; законність рішення щодо набуття особою громадянства України, визначення її біженцем чи особою, яка потребує додаткового або тимчасового захисту при вирішенні питання про видачу особи в Україні.

Прокурори обласного рівня, прокурори міст з районним поділом, міські, районні, міжрайонні та прирівняні до них прокурори у межах компетенції зобов'язанні забезпечити нагляд за додержанням законів з питань міжнародно-правового співробітництва під час кримінального провадження, зокрема: 1) забезпечувати виконання підпорядкованими прокурорами та органами досудового розслідування вимог ст. 575 КПК щодо видачі особи (екстрадиції), для чого мають вивчати матеріали кримінального провадження стосовно встановленої або затриманої за кордоном особи із складанням висновку щодо обґрунтованості звернення, наявності умов для екстрадиції такої особи та відповідності документів органу досудового розслідування вимогам міжнародних договорів і чинного законодавства України; 2) з метою своєчасного надходження від ініціатора розшуку відповідного запиту не пізніше 60 годин з моменту затримання у тому числі у порядку ст. 208 КПК або встановлення на території України особи, яка вчинила злочин за її межами, інформувати про це факсимільним зв'язком і поштою Головне управління міжнародно-правового співробітництва Генеральної прокуратури України або Міністерство юстиції України, якщо питання видачі такої особи належить до його компетенції; 3) про кожен випадок затримання або взяття під варту громадянина іноземної держави, який розшукується з метою екстрадиції, негайно повідомляти Міністерство закордонних України, а у разі надходження відповідного звернення забезпечувати співробітникам дипломатичного представництва або консульської установи держави громадянства такої особи побачення із затриманим (заарештованим); 4) здійснювати нагляд за додержанням правоохоронними органами України вимог ст. 208, 582 КПК при затриманні розшукуваної особи за умови наявності звернення компетентного органу іноземної держави, яке повинно містити відповідну інформацію, передбачену міжнародним договором, а у разі, якщо у зверненні компетентного

органу іноземної держави не вказано необхідних даних, невідкладно доручати уповноваженій службовій особі їх отримати; 5) за кожним фактом затримання іноземця або особи без громадянства, розшукуваних компетентними органами іноземних держав для притягнення до кримінальної відповідальності чи виконання вироку суду, проводити перевірку наявності законних підстав для затримання, відповідності процесуального оформлення затримання чинному законодавству України, своєчасності і повноти виконання органом, що здійснював затримання, вимог ст. 208, 582 КПК і про результати перевірки впродовж 60 годин повідомляти Головне управління міжнародно-правового співробітництва; 6) при надходженні звернення іноземного компетентного органу звертатися до слідчого судді з клопотанням про застосування тимчасового арешту такої особи на строк, визначений КПК або відповідним міжнародним договором України, до надходження запиту про її видачу, та надавати разом із клопотанням на розгляд слідчого судді відповідні документи, передбачені міжнародним договором України та ст. 583 КПК; 7) забезпечувати звернення з клопотання про тримання особи під вартою у порядку статті 597 КПК; 8) забезпечувати участь прокурора, який має належні знання у галузі міжнародного правового співробітництва та відповідну фахову підготовку, у розгляді слідчим суддею кожного клопотання про тимчасовий, екстрадиційний арешт, а також про наявність підстав для подальшого тримання особи під вартою, за необхідності вживати передбачені КПК заходи апеляційного оскарження винесеної слідчим суддею ухвали, яка суперечить вимогам кримінального процесуального законодавства або міжнародного договору України; 9) у разі оскарження до слідчого судді рішень Генеральної прокуратури України або Міністерства юстиції України про видачу особи забезпечувати участь прокурора у процесі видачі (екстрадиції), а також при перейнятті кримінального провадження від іноземної держави; 10) при отриманні прокуратурою районного, міського або обласного рівня повідомлення іноземного правоохоронного органу або іншої іноземної установи чи органу МВС України, у тому числі Робочого апарату Українського бюро Інтерполу МВС України, про затримання чи встановлення іноземним компетентним органом особи, яка розшукується українськими правоохоронними органами з метою видачі (екстрадиції) в Україну, не пізніше 60 годин з часу отримання такого повідомлення, факсимільним та поштовим відправленням через прокуратури обласного рівня інформувати Генеральну прокуратуру України про намір вимагати видачі (екстрадицію) особи; 11) забезпечувати додержання вимог міжнародних договорів та ст. 576 КПК щодо межі кримінальної відпо-

відальності осіб, виданих в Україні у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування та під час судового провадження; 12) забезпечувати додержання вимог міжнародних договорів та ст. 598 КПК щодо межі призначення покарання особі, кримінальне провадження стосовно якої перейнято від іноземного компетентного органу; 13) при здійсненні нагляду за додержанням правоохоронними органами України вимог ст. 552, 600 КПК щодо порядку підготовки запиту про міжнародну правову допомогу та передання кримінального провадження особливу увагу звертати на відповідність змісту та форми запиту, додатків до нього положенням міжнародних договорів, у тому числі заявам чи спостереженням запитуваної держави; 14) за необхідності виконання на території іноземної держави процесуальних дій, дозвіл на проведення яких в Україні надається прокурором або судом, забезпечувати додержання органом досудового розслідування вимог частини 2 ст. 562 КПК; 15) забезпечувати виконання запиту іноземної держави про проведення процесуальних дій, який надійшов з уповноваженого (центрального) органу або безпосередньо з іноземної компетентної установи, відповідно до вимог ст. 558 КПК та з дотриманням місячного строку проведення слідчих (розшукових) дій з дати надходження звернення до безпосереднього виконавця; 16) у разі неможливості виконання запитуваних процесуальних дій у встановлений законом строк за п'ять днів до його закінчення забезпечувати надходження до уповноваженого (центрального) органу обґрунтованого клопотання про необхідність продовження строку виконання запиту; 17) при оскарженні до суду відповідно до вимог ст. 572 КПК рішень, дій або бездіяльності органів досудового розслідування у зв'язку з виконанням запиту про міжнародну правову допомогу забезпечувати обов'язкову участь у судовому засіданні прокурора, який здійснює безпосередній нагляд за додержанням законів під час проведення відповідним органом досудового розслідування; 18) до клопотань українського органу досудового розслідування про передання кримінального провадження компетентному органу іноземної держави до матеріалів долучати висновок прокуратури обласного рівня щодо: законності та обґрунтованості притягнення особи до відповідальності, повноти розслідування в Україні; наявності процесуальних строків (із обов'язковим зазначенням дати їх закінчення); належності оформлення матеріалів кримінального провадження, можливості їх спрямування для перейняття провадження компетентним органом іноземної держави; 19) не допускати випадків порушення клопотання про передання кримінального провадження іноземному компетентному органу до виконання у повному обсязі на території України

всіх необхідних та можливих за відсутності підозрюваного.

Наказом Генерального прокурора України № 8ги від 11 лютого 2013 р. «Про організацію роботи органів прокуратури України у галузі міжнародного співробітництва» затверджено Інструкцію про організаційно-протокольне забезпечення заходів міжнародного співробітництва, які здійснюються органами прокуратури України.

Відповідно до Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого Указом Президента України № 395/2011 від 06.04.2011, на Міністерство юстиції України, крім інших завдань, також покладено обов'язок здійснення міжнародно-правового співробітництва, забезпечення дотримання і виконання зобов'язань, узятих за міжнародними договорами України з правових питань.

3. Підстави для звернення по правову допомогу у кримінальному провадженні до компетентних органів іноземних держав

У переважній більшості підставами звернення до компетентних органів іноземних держав є необхідність в отриманні доказів за кордоном у зв'язку з неможливістю одержання їх при проведенні процесуальних дій на території України. Така правова допомога у кримінальних провадженнях здійснюється у формі: вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Крім цього, міжнародним договором України можуть бути передбачені й інші, ніж у КПК України, форми співробітництва під час кримінального провадження (ст. 542 КПК).

Але якщо обсяг правової допомоги, тобто можливість проведення тих чи інших процесуальних дій з метою одержання доказів, визначаються конкретним міжнародним (двостороннім, багатостороннім) договором, а також законодавством запитуваної держави, тобто звернення за міжнародною правовою допомогою повинно ґрунтуватися на міжнародному та національному законодавстві (ст. 93 КПК України), то докази в рамках міжнародної правової допомоги повинні отримуватися в порядку, встановленому КПК України. У протилежному випадку отримані за кордоном докази будуть визнані судом недопустимими (ст. 86, 553 КПК України).

Відповідно до ст. 554 КПК України за відсутності міжнародного договору України звернення за правовою допомогою можливе *на заса-*

дах взаємності за обов'язкової умови додержання встановленого КПК України порядку передачі запиту.

Виходячи з положень вказаної статті, Уповноважений (центральний) орган України, направляючи до такої держави запит, письмово гарантує запитуваній стороні розглянути в майбутньому її запит про надання такого самого виду міжнародної правової допомоги.

За відсутності договору про міжнародну правову допомогу уповноважений (центральний) орган України розглядає запит від іноземної держави лише за наявності письмової гарантії запитуючої сторони прийняти і розглянути в майбутньому запит України на засадах взаємності.

За відсутності міжнародного договору з відповідною державою уповноважений (центральний) орган України надсилає запит про надання міжнародної правової допомоги до Міністерства закордонних справ України для подальшого передання його компетентному органу запитуваної сторони дипломатичним шляхом.

При зверненні за міжнародною правовою допомогою до такої держави та наданні такій державі міжнародної правової допомоги Уповноважений (центральний) орган України керується положеннями КПК України.

Законом надається право суду, прокурору або слідчому за погодженням з прокурором надсилати до Генеральної прокуратури України запит про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні, яке він здійснює.

Якщо під час кримінального провадження виникла необхідність у проведенні на території іншої держави огляду, виїмки, допиту чи інших процесуальних дій, передбачених КПК України, то слідчий, прокурор чи суд України, в провадженні якого знаходяться матеріали, надсилає на ім'я уповноваженого (центрального) органу України запит про необхідність у здійсненні міжнародної допомоги.

В міжнародних договорах про правову допомогу запит про правову допомогу називається дорученням, вимогою чи проханням.

4. Вимоги щодо підготовки запитів до компетентних органів іноземних держав з надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні

Зміст та форма запиту про міжнародну правову допомогу повинні відповідати вимогам КПК України, міжнародного договору України, що застосовується у конкретному випадку. Запит може бути складений у формі доручення, клопотання.

При підготовці запитів про міжнародну правову допомогу у кримінальних провадженнях необхідно враховувати, що така допомога надається сторонами в межах їх компетенції з питань: 1) вручення документів; 2) виконання окремих процесуальних дій; 3) перейняття кримінального провадження; 4) виклику свідків і тимчасової видачі осіб, які утримуються під вартою, для допиту як свідків; 5) видачі (екстрадиції) осіб, які підлягають притягненню до кримінальної відповідальності або для відбуття покарання згідно з вироком суду; 6) обшуку житла чи іншого володіння особи та осіб, тимчасового доступу до речей і документів (здійснити їх виїмку); 7) отримання інформації про рух коштів по банківських рахунках, накладення на них арешту, а також їх конфіскація; 8) збирання та передачі речових доказів і документів; 9) присутності представників правоохоронних органів України; 10) іншої інформації, що стосується розслідування кримінальних правопорушень.

В системі МВС запити про міжнародну правову допомогу готуються працівниками територіальних підрозділів органів внутрішніх справ України. Вони повинні бути оформлені охайно, без помилок. У них не допускаються виправлення і підчистки, а також застосування скорочень і аббревіатур. Запити (доручення, клопотання) повинні обов'язково відповідати і вимогам відповідних міжнародних договорів.

Запит про міжнародну правову допомогу має бути складений слідчим на чистому форматному аркуші паперу (без кутових штампів, не на бланку, без гербів), віддруковане державною мовою України, оформлене охайно, без помилок і скріплене гербовою печаткою.

Згідно зі ст. 548 КПК України запит і долучені до нього документи супроводжуються засвідченим у встановленому порядку перекладом мовою, визначеною відповідним міжнародним договором України або застереженнями до нього відповідної держави, а за відсутності такого договору – офіційною мовою Запитуваної Сторони або іншою прийнятною для цієї сторони мовою.

Зокрема, відповідно до Європейської конвенції 1959 р. при визна-

ченні мови запиту доцільно обов'язково враховувати заяви та застереження запитуваної країни. Їх ігнорування призведе до того, що запит будуть повторно перекладати у запитуваній державі, що створює ризик спотворення первинного змісту, або ж взагалі тривалий час він не буде виконуватися.

При підготовці запиту (доручення) слідчий та прокурор повинні також враховувати заяви та застереження запитуваної держави до міжнародного договору, у відповідності до якого запитується допомога.

Відповідно до Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції 1959 р., щодо вручення процесуальних документів та судових рішень слід зазначити, що такі документи передаються мовою або мовами, якими вони були складені.

У ст. 17 Мінської конвенції, в редакції Протоколу до Конвенції визначено, що держави-учасниці користуються державними мовами сторін чи російською мовою. У випадку виконання документів державними мовами Договірних Сторін до них додаються засвідчені переклади російською мовою.

Належне засвідчення перекладу визначається наявністю відповідного напису, підпису особи, яка здійснила переклад, та відбитка гербової печатки.

Слід зазначити, що двосторонні договори визначають мову запиту в кожному конкретному випадку.

Положеннями статті 551 КПК України щодо порядку здійснення запиту про міжнародну правову допомогу визначено, що суд, прокурор або слідчий за погодженням з прокурором надсилає до уповноваженого (центрального) органу України запит про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні, яке він здійснює.

Уповноважений (центральный) орган України розглядає такий запит на предмет обґрунтованості і відповідності вимогам законів та міжнародних договорів України.

У разі прийняття рішення про направлення запиту уповноважений (центральный) орган України протягом десяти днів надсилає запит уповноваженому (центральному) органу запитуваної сторони безпосередньо або дипломатичним шляхом.

У разі відмови у направленні запиту всі матеріали протягом десяти днів повертаються відповідному органу України з викладом недоліків, які потрібно усунути, або з поясненням причин неможливості направлення запиту.

Міжнародними договорами та ст. 552 КПК України докладно передбачено зміст та правову форму запиту про правову допомогу, що

складається в письмовому вигляді. Запит повинен містити: 1) назву органу, який звертається за допомогою, та компетентного органу запитуваної сторони; 2) посилання на відповідний міжнародний договір або на дотримання засади взаємності; 3) найменування кримінального провадження, щодо якого запитується міжнародна правова допомога; 4) стислий опис кримінального правопорушення, що є предметом кримінального провадження, та його правову кваліфікацію; 5) відомості про повідомлену підозру, обвинувачення з викладенням повного тексту відповідних статей Кримінального кодексу України; 6) відомості про відповідну особу, зокрема її ім'я та прізвище, процесуальний статус, місце проживання або перебування, громадянство, інші відомості, які можуть сприяти виконанню запиту, а також зв'язок цієї особи із предметом кримінального провадження; 7) чіткий перелік запитуваних процесуальних дій та обґрунтування їхнього зв'язку із предметом кримінального провадження; 8) відомості про осіб, присутність яких вважається необхідною під час виконання процесуальних дій, і обґрунтування цієї необхідності; 9) інші відомості, які можуть сприяти виконанню запиту або передбачені міжнародним договором чи вимогою компетентного органу запитуваної сторони.

До запиту про допит особи як свідка, потерпілого, експерта, підозрюваного або обвинуваченого додається належним чином засвідчений витяг відповідних статей КПК України з метою роз'яснення особі її процесуальних прав і обов'язків. Також додається перелік питань, які слід поставити особі, або відомості, які необхідно одержати від особи.

Крім того, у запиті в частині виконання окремих процесуальних дій, а саме: допит свідків, потерпілих, експертів, проведення впізнання особи або пред'явлення для впізнання речей, проведення обшуку, огляду, тимчасового доступу до речей і документів (здійснення їх виїмки), отримання зразків для експертизи тощо необхідно зазначити конкретний перелік процесуальних дій, які підлягають виконанню.

Кожен пункт запиту про виконання слідчих (розшукових) дій має бути сформульований конкретно, ясно і чітко.

У запиті зазначається прізвище, ім'я та по батькові й процесуальне становище осіб, з якими необхідно виконати процесуальні дії, відомості про їх місце проживання та перебування, рід занять, а також інші наявні дані, що можуть полегшити виконання запиту. Назви підприємств, установ і організацій, про які згадується у запиті про міжнародну правову допомогу, повинні бути наведені повністю, без скорочень, із зазначенням їх юридичних адрес.

До запиту про проведення обшуку, огляду місця події, вилучення,

арешту чи конфіскації майна або інших процесуальних дій, дозвіл на проведення яких надається судом згідно з вимогами КПК України, надається інформація про докази, які обґрунтовують потребу у відповідних заходах. Відповідно до ч. 2 ст. 562 КПК України до такого запиту обов'язково долучається належно засвідчена копія дозволу прокурора або суду.

Не вимагається надання інформації згідно з пунктами 4, 5, 8 ч. 2 ст. 552 КПК України до запиту про вручення особі документів або викликів до суду.

Дотримання даних вимог з метою недопущення порушень прав і свобод людини є обов'язковим.

До процесуальних дій, здійснення яких можливе лише за рішенням слідчого судді або суду, відносяться: 1) тимчасовий доступ до речей і документів (ст. 159); 2) арешт майна (ст. 170); 3) проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 233); 4) обшук (ст. 234); 5) слідчий експеримент, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи (ч. 5 ст. 240); 6) примусове залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи (ч. 3 ст. 242); 7) відбір біологічних зразків для експертизи (ч. 3 ст. 245); 8) втручання у приватне спілкування (ст. 258), у тому числі аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260); арешт, огляд і виїмка кореспонденції (ст. 261-262); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264); 9) обстеження шляхом таємного проникнення до публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267); 10) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268); 11) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269); 12) аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270); 13) негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274).

До процесуальних дій, проведення яких здійснюється за постановою прокурора, відносяться: 1) огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією (ст. 239); 2) освідчування особи (ст. 241); 3) контроль за вчиненням злочину (ст. 271).

У разі потреби отримання при виконанні процесуальних дій за кордоном саме оригіналів документів про це слід прямо зазначати у запиті. При цьому під час підготовки запиту компетентному органу необхідно обов'язково дати гарантії повернення таких оригіналів після того, як у них відпаде потреба.

Відповідно до п. 16 ст. 36, ст. 552 КПК України на стадії досудового розслідування запит про міжнародну правову допомогу погоджується у письмовій формі прокурором, який здійснює нагляд за дотриман-

ням законів при проведенні досудового розслідування.

Закон не визначає форми письмового погодження запиту прокурором. Найбільш поширеною є практика, коли прокурор за результатами вивчення запиту складає висновок чи довідку, в яких обґрунтовується необхідність звернення про правову допомогу, а в резолютивній частині вказується можливість погодження такого запиту.

Згідно зі ст. 566 КПК України у запиті (дорученні) про міжнародну правову допомогу у вигляді виклику повісткою свідків, потерпілих, експертів та інших фахівців для проведення слідчих чи інших процесуальних дій слідчий зазначає: 1) назву органу, який звертається за допомогою, та компетентного органу Запитуваної Сторони; 2) посилення на відповідний міжнародний договір або на дотримання засади взаємності; 3) найменування кримінального провадження, щодо якого запитується міжнародна правова допомога; 4) відомості про відповідну особу, зокрема, її ім'я та прізвище, процесуальний статус, місце проживання або перебування, громадянство, інші відомості, які можуть сприяти виконанню запиту, а також зв'язок цієї особи із предметом кримінального провадження; 5) чіткий перелік запитуваних процесуальних дій та обґрунтування їхнього зв'язку із предметом кримінального провадження; 6) інші відомості, які можуть сприяти виконанню запиту або передбачені міжнародним договором чи вимогою компетентного органу Запитуваної Сторони.

Додатком такого запиту є повістка про виклик особи (ст. 137 КПК). У запиті слід також відобразити такі гарантії викликаної особи в Україні: 1) вона не може бути притягнута до кримінальної відповідальності; 2) вона не може бути затримана; 3) стосовно неї не може бути обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою; 4) до неї не можуть бути застосовані інші заходи забезпечення кримінального провадження чи обмеження її особистої свободи як з приводу кримінального правопорушення, яке є предметом цього кримінального провадження, так і за будь-яке інше кримінальне правопорушення, вчинене до перетину державного кордону України (при в'їзді в Україну); 5) стосовно неї не може бути приведений до виконання вирок, ухвалений до перетину державного кордону України у зв'язку з викликом.

При підготовці запиту (доручення) про виклик свідка, потерпілого чи експерта слід узяти до уваги, що зазначені особи, незалежно від їх громадянства, не можуть бути притягнуті в Україні до кримінальної відповідальності або позбавлені волі в будь-якій формі за правопорушення, здійснені ними до перетинання державного кордону України, або у зв'язку з їх свідченнями, діями як експерта, у зв'язку з вчинками, пов'я-

заними з розслідуваними матеріалами досудового розслідування.

Між тим свідок, потерпілий чи експерт втрачає гарантії недоторканості (імунітет), якщо він, маючи на це можливість, не покине територію України по закінченні 15 днів або іншого строку, передбаченого міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана ВР України, від моменту отримання письмового повідомлення органу досудового розслідування про відсутність необхідності у проведенні слідчих чи інших процесуальних дій за його участю.

Якщо свідок є членом сім'ї чи близьким родичем підозрюваного, обвинуваченого, у запиті про виклик його для явки до органу внутрішніх справ України слід обов'язково зазначити, що, згідно з положеннями ст. 63 Конституції України, він не несе відповідальності за відмову давати показання щодо підозрюваного, обвинуваченого – члена сім'ї чи близького родича.

Якщо слідчий, який готує запит (доручення), вважає, що особиста присутність свідка або експерта в Україні конче необхідна, він зазначає про це у запиті про вручення виклику (повістки) з проханням до Запитуваної Сторони запропонувати цьому свідку або експерту з'явитись до органу – ініціатора виклику.

Оскільки за положеннями КПК України свідок, потерпілий й експерт мають право на компенсацію дорожніх витрат від місця їх проживання, компенсацію добових, якщо це передбачено договором – за неотриману заробітну плату, а експерт, крім того, має право на винагороду за проведення експертизи, ці витрати розраховуються за тарифами, передбаченими у шкалах виплат та правилах, чинних в Україні. У зв'язку з цим у виклику докладно зазначається інформація про види та розміри коштів, на які мають право свідок або експерт. За клопотанням свідка або експерта орган внутрішніх справ, який є ініціатором виклику, сплачує аванс на покриття витрат згідно зі ст. 9 Європейської конвенції про взаємну правову допомогу в кримінальних справах 1959 р.

При зазначенні у виклику (повістці) дати явки, необхідно взяти до уваги, що запит про виклик повинен надійти до компетентного органу Запитуючої Сторони заздалегідь до вказаної у повістці дати. Цей термін повинен бути достатнім для проходження процедури направлення запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу і включати час, необхідний для проїзду від місця проживання викликаного особи до органу, який її викликає, і не повинен перевищувати шістдесяті днів або інший строк, передбачений міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана ВР України.

Якщо для давання показань або участі в інших процесуальних діях

під час кримінального провадження необхідна присутність особи, яка тримається під вартою або відбуває покарання у виді позбавлення волі на території іноземної держави і не притягується до кримінальної відповідальності в цьому кримінальному провадженні, то орган досудового розслідування, прокурор, суддя або суд України, які здійснюють кримінальне провадження, складають прохання про тимчасову передачу такої особи в Україну. Таке прохання про тимчасову передачу особи оформляється та направляється відповідно до порядку, передбаченого статтями 548, 551 та 552 КПК України.

У разі задоволення компетентним органом іноземної держави прохання про тимчасову передачу особи така особа має бути повернута після проведення процесуальних дій, для яких вона була передана, у погоджений з іноземною державою строк.

Орган досудового розслідування, прокурор, суддя або суд України, які здійснюють кримінальне провадження, складають документи про продовження в разі необхідності строку тимчасової передачі та направляють їх центральному органу щодо міжнародної правової допомоги не пізніше як за двадцять днів до закінчення такого строку.

Рішення компетентного органу іноземної держави про тримання особи під вартою або про призначення їй покарання у виді позбавлення волі є підставою для тримання під вартою в Україні особи, яка тимчасово передана в Україну.

Кримінальним процесуальним кодексом України та низкою міжнародних договорів передбачено також і можливість присутності представників запитуючої держави при виконанні процесуальних дій на території запитуваної держави.

Присутність представників Запитуючої Сторони при виконанні запиту про правову допомогу передбачена ч. 3 ст. 8 Мінської конвенції, ст. 4 Європейської конвенції 1959 р., ст. 77 Договору з Польщею, ст. 61 Договору з Грузією, ст. 63 Договору з Литвою, ст. 61 Договору з Естонією, ст. 68 Договору з Латвією тощо.

Зазвичай міжнародні договори детально не визначають повноважень представників Запитуючої Сторони, які присутні при виконанні запиту. Зазначене питання повинне регламентуватися національним законодавством Запитуваної Сторони, на території якої проводяться запитувані процесуальні дії.

Представники запитуючого компетентного органу самостійно не мають права проводити процесуальні дії в іноземній державі. Головним завданням таких представників відповідно до п. «г» підрозділу 1.4 Інструкції про порядок організації співробітництва органів внутрішніх

справ України з правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями, затвердженої наказом МВС України від 24.05.2011 № 233, є оперативне уточнення тих чи інших питань з урахуванням даних, отриманих при виконанні запиту про правову допомогу, та координація дій з компетентним органом іноземної держави – виконавцем запиту. Як наслідок, така присутність дає змогу досягти максимально точного виконання запиту та уникнути додаткових звернень про правову допомогу.

Ініціювати питання про присутність представників компетентних органів України повинні слідчий, який здійснює кримінальне провадження, або прокурор, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, які у запиті про надання міжнародної правової допомоги повинні зазначити дані осіб, присутність яких вважається необхідною під час виконання процесуальних дій, і обґрунтування цієї необхідності (п. 8 ч. 2 ст. 552 КПК України).

Усі витрати, пов'язані з присутністю представників правоохоронних органів України при виконанні процесуальних дій за кордоном, покладаються на ініціатора запиту.

Представники компетентних органів України при виконанні процесуальних дій за кордоном мають право бути присутніми, спостерігати за проведенням процесуальних дій, робити відповідні нотатки. Використання технічних засобів, поставлення питань допитуваним особам тощо можливе лише за дозволом компетентного органу іноземної держави, який виконує запит.

З метою пришвидшення отримання результатів виконання запиту можливо порушити питання під час ініціювання запиту про те, щоб одержані в ході його виконання матеріали та докази були передані представникам українського органу досудового розслідування. Таке клопотання можливе лише за умови наявності у запиті даних про необхідність присутності представників компетентного органу України під час його виконання.

На прохання запитуючої сторони уповноважений (центральний) орган України має право вжити додаткових заходів для забезпечення конфіденційності факту отримання запиту про міжнародну правову допомогу, його змісту та відомостей, отриманих у результаті його виконання.

Відповідно до ст. 553 КПК України наслідками виконання запиту в іноземній державі докази та відомості, одержані від запитуваної сторони в результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу, можуть бути використані лише у кримінальному провадженні, якого

стосувався запит.

Запит про правову допомогу надсилається іноземній державі на підставі міжнародного договору України, а у випадку, якщо Україна не є суб'єктом договірних відносин з даною іноземною державою, то на підставі принципу взаємності (ч. 3 ст. 544 КПК України), про що вже було зазначено. У такому випадку уповноважений (центральний) орган України надсилає запит про надання міжнародної правової допомоги до Міністерства закордонних справ України для подальшого передання його компетентному органу запитуваної сторони дипломатичним шляхом.

Відповідно до ст. 553 КПК України при виконанні запиту про надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні (в іноземній державі) докази та відомості, одержані від запитуваної сторони в результаті виконання такого запиту, можуть бути використані лише у кримінальному провадженні, якого стосувався запит.

Якщо запит компетентного органу України був переданий запитуваній стороні з порушенням передбаченого порядку, то отримані в результаті запиту відомості не можуть визнаватися судом допустимими.

При виникненні необхідності оголосити в міжнародний розшук підозрюваного, який виїхав за межі України з метою переховування від слідства та суду, з використанням можливостей робочого апарату НЦБ Інтерполу, слід враховувати, що розшук підозрюваних, обвинувачених та засуджених НЦБ Інтерполу не організовує, якщо вони вчинили кримінальні правопорушення, що носять політичний, воєнний, релігійний чи расовий характер.

Крім того, в організації міжнародного розшуку може бути відмовлено у разі, якщо відповідно до національного законодавства держави, на території якої необхідно провести розшукові заходи, суспільно-небезпечне діяння, у вчиненні якого підозрюється, обвинувачується розшукуваний, не тягне кримінальної відповідальності.

У міжнародний розшук можуть бути оголошені підозрюваний, обвинувачені, які обвинувачуються у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у вигляді позбавлення волі на строк більше шести місяців.

При дотриманні вказаних вимог такий розшук проводиться у разі: 1) наявності достовірних даних, що розшукуваний виїхав за межі України, але конкретна країна її перебування не відома; 2) наявності достовірних даних про перебування розшукуваного на території однієї з країн, що не є членами СНД. До таких даних можна віднести: наявність у особи закордонного паспорту; інформація Державної прикордонної

служби про реєстрацію перетинання особою кордону; поштове листування з закордонними адресатами; наявність у розшукуваного родинних, дружніх та інших зв'язків за кордоном; пояснення свідків тощо.

Підставою для оголошення міжнародного розшуку є запит правоохоронного органу, надісланий до робочого апарату НЦБ Інтерполу.

У запиті повинна міститись така інформація: 1) витяг з єдиного реєстру досудового розслідування, контактний телефон слідчого; 2) назва органу, який провадить розслідування чи розшук такої особи, номер та текст статті Кримінального кодексу України із зазначенням передбаченої нею міри покарання, а також стислий виклад вчиненого розшукуваним протиправного діяння; 3) заходи, які з точки зору ініціатора розшуку доцільно вжити щодо розшукуваного у разі його виявлення на території іноземної держави. Такими заходами, як правило, можуть бути: а) встановлення контролю за пересуванням розшукуваного. У цьому випадку від правоохоронних органів зарубіжних країн може бути одержана інформація про місцеперебування розшукуваного, маршрути переміщення, контакти, виїзд за межі тієї чи іншої країни тощо; б) затримання та арешт розшукуваного з подальшою екстрадицією. У цьому випадку ініціатор розшуку в запиті гарантує, що при затриманні та арешті розшукуваного на території іншої держави до її компетентних органів буде обов'язково надіслано клопотання про екстрадицію цієї особи. Якщо країна можливого перебування розшукуваного невідома, у запиті гарантується звернення з клопотанням про екстрадицію до будь-якої країни або вказується коло чи конкретний перелік країн, яким обмежується гарантоване звернення з клопотанням про екстрадицію; 4) номер, дата заведення оперативно-розшукової справи категорії "Розшук", прізвище та контактний телефон працівника, який здійснює провадження у справі; 5) обставини вчиненого злочину (злочинів) – місце, час, спосіб, юридична кваліфікація діянь тощо; обставини переховування особи; усі відомі прізвища, імена, по батькові розшукуваного кирилицею та в латинській транскрипції; за можливості, відомості про обох батьків; повна дата і місце народження розшукуваного; громадянство, національність; номери національного та закордонного паспортів, дати їх видачі, органи, які видавали паспорти; прізвиська розшукуваного, під якими він може бути відомим у злочинному середовищі; прикмети загальні (зріст, будова тіла, колір волосся, очей тощо) та особливі (шрами, татуювання, відсутність органів, окуляри тощо); функціональні ознаки (особливості ходи, заїкання, звички тощо); дві фотокартки (якщо можливо, анфас та в профіль) із зазначенням дати фотографування та виготовлення фотокарток; за наявності дві дактокарти; ві-

домості про наявність у розшукуваного зброї, чи може він становити загрозу для оточуючих як психічно хворий, наркоман, має інфекційні хвороби, схильний до жорстокості тощо; професії, якими видами діяльності може займатися; мови, якими володіє; в яких країнах і за якими адресами може перебувати, з ким може контактувати в країні перебування; який запобіжний захід обраний стосовно розшукуваної особи; якщо є ухвала слідчого судді на тримання цієї особи під вартою, ким і коли вона складена.

А у разі затримання чи встановлення місцеперебування розшукуваного на території України ініціатор міжнародного розшуку зобов'язаний негайно, але за будь-яких обставин не пізніше 5-ти днів, повідомити про це робочий апарат НЦБ Інтерполу для інформування правоохоронних органів зарубіжних країн про припинення розшуку.

З урахуванням міжнародних правових документів законодавець в окремій сорок четвертій главі КПК України прописав правові положення щодо (екстрадиції) видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.

Під терміном «екстрадиція» розуміється «видача державою особи за запитом іншої (сторони) держави, відповідним її компетентним органам, які цю особу розшукують для притягнення її до кримінальної відповідальності або виконання вироку» (ст. 541 КПК).

Центральними органами України щодо видачі особи (екстрадиції), якщо інше не передбачено міжнародним договором України, є відповідно Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України.

Генеральна прокуратура України є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування. Натомість Міністерство юстиції України є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підсудних, засуджених у кримінальних провадженнях під час судового провадження або виконання вироку.

Вказані центральні органи України щодо видачі особи (екстрадиції) відповідно до положень КПК України: 1) звертаються до компетентних органів іноземних держав із запитом про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення; 2) розглядають запити компетентних органів іноземних держав про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення та приймають рішення щодо них; 3) організують проведення екстрадиційної перевірки; 4) організують прийом-передачу осіб, щодо яких прийнято рішення про видачу (екстрадицію), тимчасову видачу чи транзитне перевезення; 5) здійснюють інші повноваження, визначені КПК щодо між-

народного співробітництва у кримінальних провадженнях або міжнародним договором про видачу особи (екстрадицію).

Законодавством визначено, що клопотання про видачу особи в Україну готує слідчий, прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, або суд, який розглядає справу чи яким ухвалено вирок, з дотриманням вимог, передбачених КПК та відповідним міжнародним договором України.

Таке клопотання складається у письмовій формі і повинно містити дані про особу, видача якої вимагається, обставини і кваліфікацію вчиненого нею злочину. До клопотання додаються такі документи: 1) засвідчена копія ухвали слідчого судді або суду про тримання особи під вартою, якщо видача запитується для притягнення до кримінальної відповідальності; 2) копія вироку з підтвердженням набуття ним законної сили, якщо видача запитується для приведення вироку до виконання; 3) довідка про відомості, які вказують на вчинення кримінального правопорушення особою, або довідка про докази, якими підтверджується винуватість розшукуваної особи у його вчиненні; 4) положення статті закону України про кримінальну відповідальність, за яким кваліфікується кримінальне правопорушення; 5) висновок компетентних органів України про громадянство особи, видача якої запитується, складений згідно з вимогами закону про громадянство України; 6) довідка про частину невідбутого покарання, якщо йдеться про видачу особи, яка вже відбула частину призначеного судом покарання; 7) інформація про перебіг строків давності; 8) інші відомості, передбачені міжнародним договором України, який також чинний для іноземної держави, на території якої встановлено розшукувану особу.

Клопотання підписується слідчим, прокурором або суддею, засвідчується печаткою відповідного органу та перекладається мовою, передбаченою міжнародним договором України.

Клопотання про видачу особи (екстрадицію) передаються до відповідного центрального органу України через відповідну регіональну прокуратуру у десятиденний строк з дня затримання особи на території іноземної держави. У зазначений строк керівник відповідного органу досудового розслідування у складі апарату Національної поліції, центрального апарату органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань України, Національного антикорупційного бюро України безпосередньо передає Генеральній прокуратурі України клопотання про видачу особи (екстрадицію).

Центральний орган України за наявності підстав, передбачених між-

народним договором України, звертається до компетентного органу іноземної держави із запитом про видачу особи в Україну. Запит про видачу направляється керівником центрального органу України або уповноваженою ним особою протягом п'яти днів з дня отримання клопотання (ст. 575 КПК).

Порядок здійснення екстрадиції умовно можна поділити на декілька етапів: 1) направлення офіційного запиту однієї держави до іншої про видачу особи, яка підлягає екстрадиції; 2) встановлення місця знаходження такої особи на території іншої держави; 3) перевірка обставин, які можуть перешкоджати видачі такої особи іншій державі; 4) прийняття за запитом держави кінцевого рішення іншою державою, на території якої розшукувана особа знаходиться; 5) здійснення фактичної передачі такої особи іншій державі, її компетентним органам, які звернулися із запитом про видачу.

Видача особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, відбувається, якщо за законом України хоча б за один зі злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не менше одного року або особу засуджено до покарання у вигляді позбавлення волі і не відбутий строк становить не менше чотирьох місяців.

Виходячи зі змісту статті 574 КПК України, видачі підлягають: 1) обвинувачені (підозрювані) у справах на стадії досудового розслідування; 2) підсудні (засуджені) у справах на стадії судового розгляду або виконання вироку.

Відповідно до норм статті 2 Європейської конвенції про передачу засуджених осіб 1983 р. особу, засуджену на території однієї держави, може бути передано на територію іншої держави для відбування призначеного їй покарання. Тобто така особа повинна бути засуджена за вчинення злочину вироком суду певної держави, і ця особа передається іншою державою для відбуття покарання в державу виконання вироку.

Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р., а саме ст. 1., вказує: «Договірні держави зобов'язуються видавати одна одній всіх осіб, які переслідуються компетентними органами запитуючої держави за вчинення правопорушення, або які розшукуються зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про (затримання) взяття під варту».

Таким чином, під дію екстрадиції підпадають дві категорії осіб: 1) особи, (підозрювані, обвинувачені), які за вчинення кримінального правопорушення переслідуються компетентними органами іншої держави, але по них ще немає вироку; 2) особи (засуджені), щодо яких за

вчинення кримінального правопорушення вже винесено вирок.

У першому випадку особа розшукується з метою притягнення її до кримінальної відповідальності, у другому – з метою виконання вироку суду.

Відповідно до ч. 2 ст. 5 «Типового договору України про видачу» від 1990 р. зазначено, що до прохання про екстрадицію додається: 1) якщо особа обвинувачується у вчиненні злочину судом або іншим компетентним судовим органом – ордер на арешт цієї особи або завірена копія такого ордера; 2) якщо особа засуджена за вчинення злочину – оригінал або завірена копія рішення або будь-якого іншого документа з викладом обвинувальної частини і ухваленого вироку; 3) якщо особа засуджена за вчинення злочину в її відсутність, крім згаданих у другому пункті документів також додається опис правових засобів, які має в своєму розпорядженні ця особа для підготовки її захисту або для здійснення повторного слухання справи в її відсутність; 4) якщо особа засуджена за вчинення злочину, але вирок не ухвалено, – документ з викладом обвинувальної частини і заявою, що підтверджує намір ухвалити вирок.

Запит і долучені до нього документи відповідно до вимог частини 3-5 ст. 548 КПК супроводжуються засвідченим у встановленому порядку перекладом мовою, визначеною відповідним міжнародним договором України, а за відсутності такого договору – офіційною мовою запитуваної сторони або іншою прийнятною для цієї сторони мовою.

Запит надсилається за кордон поштою, а в невідкладних випадках – електронним, факсимільним або іншим засобом зв'язку, але у такому разі оригінал запиту надсилається поштою не пізніше трьох днів з моменту його передання електронною поштою, факсимільним або іншим засобом зв'язку.

Уповноважений (центральний) орган України може прийняти до розгляду запит, який надійшов від запитуючої сторони електронним, факсимільним або іншим засобом зв'язку. Виконання такого запиту здійснюється виключно за умови підтвердження надіслання або передачі його оригіналу. Направлення компетентному органу іноземної держави матеріалів виконання запиту можливе тільки після отримання українською стороною оригіналу запиту.

Відповідно до положення Типового договору про видачу 1990 р. екстрадиція можлива між договірними державами не тільки в цілях виконання вироку, а і з метою ухвали вироку, хоча посилення на ухвалу вироку є обов'язковим не для всіх держав (стаття 1). У частині 2 статті 5 вказаного договору про видачу зазначено, що до прохання про екст-

радицію додається: 1) якщо особа обвинувачується у вчиненні злочину судом або іншим компетентним судовим органом – ордер на арешт цієї особи або завірена копія такого ордера; 2) якщо особа засуджена за вчинення злочину – оригінал або завірена копія рішення або будь-якого іншого документа з викладом обвинувальної частини і ухваленого вироку; 3) якщо особа засуджена за вчинення злочину в її відсутність – крім згаданих у другому пункті документів також додається опис правових засобів, які має в своєму розпорядженні ця особа для підготовки її захисту або для здійснення повторного слухання справи в її відсутність; 4) якщо особа засуджена за вчинення злочину, але вирок не ухвалено, – документ з викладом обвинувальної частини і заявою, що підтверджує намір ухвалити вирок.

Елементами екстрадиції можна вважати такі процесуальні дії, як: 1) затримання особи, яка вчинила злочини за межами України (ст. 582 КПК України); тимчасовий арешт (ст. 583 КПК України); екстрадиційний арешт (ст. 584 КПК України); екстрадиційна перевірка (ст. 587 КПК України).

Таким чином, поняття «екстрадиція» є значно ширшим за поняття «видача особи іншій державі», оскільки екстрадиція включає в себе 1) стадію порушення ініціативи про передачу (видачу) особи; 2) процес прийняття рішення з даного питання компетентними органами двох держав; 3) стадію оскарження прийнятого рішення; 4) сам процес передачі (видачі) особи; 5) легалізацію вироку судом тієї держави, яка прийняла особу тощо.

Міжнародною практикою з питань здійснення допомоги у кримінальних правопорушеннях вироблено принципи екстрадиції. Ними є: 1) екстрадиційність злочину – злочин має входити до списку злочинів, за вчинення яких можна вимагати видачі злочинця; 2) подвійність підсудності – діяння, за вчинення якого переслідується особа, повинно бути кваліфіковано як злочинне в законодавстві обох держав; 3) спеціалізація (конкретність) – видана особа повинна піддаватися кримінальному переслідуванню за той злочин, у зв'язку з яким вона була видана; 4) взаємність сторін – на підставі поданих у запиті запитуючої сторони за певних слід очікувати, що в аналогічній ситуації такі держави будуть діяти подібним чином; 5) універсальне переслідування – кримінальному переслідуванню підлягають особи, незалежно від місця вчинення злочину або їх громадянства (за вчинення міжнародних злочинів, наприклад тероризму); 6) невідворотність покарання – держава, яка є учасником Конвенцій (договорів) щодо боротьби зі злочинами, на території якої виявлений злочинець, має видати його або передати справу від-

повідним органам для кримінального переслідування такої особи; 7) принцип невидачі власних громадян іншій державі – але у договорах і конвенціях, ратифікованих державами, є держави – прихильники такої видачі та держави – прихильники невидачі своїх громадян. У видачі відмовляється і в тих випадках, коли відповідно до законодавства однієї зі сторін кримінальне переслідування не може бути розпочате або вирок не може бути приведений у виконання внаслідок закінчення строку давності або з іншої законної підстави; 8) принцип невидачі політичних злочинців – у видачі може бути відмовлено у випадку, коли особа переслідується з політичних мотивів за скоєння кримінального правопорушення. Однак дія цього принципу не поширюється на осіб, які вчинили міжнародні злочини. Вони підлягають безумовній видачі (Конвенція про статус біженців 1951 р.) Крім, того такі обставини, як похилий вік особи, її серйозне захворювання досить часто є підставами відмови у видачі.

Важливою рисою змісту інституту видачі є положення, за яким держава може відмовити у видачі, якщо є підстави вважати, що особа, яка видається, буде піддана у запитуючій державі впливу, несумісному з правопорядком запитуючої держави, або ж такому, що суперечить загально визнаним стандартам у галузі прав людини.

Не може мати місце видача, якщо є підстави вважати, що можливим є застосування тортур чи інших видів впливу, які принижують гідність людини.

Національні закони окремих країн, в яких скасовано смертну кару, передбачають, що видача не повинна бути здійснена, коли злочин, що становить предмет вимоги, карається смертною карою у державі, яка вимагає видачі.

Одним з видів видачі є добровільна видача, коли ініціатива йде від самої викликаної до видачі особи і від її громадянства не залежить. Така особа видається без будь-яких додаткових умов. Але такій заяві передує офіційна вимога про видачу від держави, що володіє правом на кримінальну юрисдикцію цієї особи і згодна прийняти її.

Процесуальний порядок підготовки документів та направлення запитів на екстрадицію є таким: 1) клопотання про видачу особи в Україну – готує слідчий, прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування або суд, який розглядає справу чи яким ухвалено вирок; до клопотання додаються такі документи: 1) засвідчена копія ухвали слідчого судді або суду про тримання особи під вартою, якщо видача запитується для притягнення до кримінальної відповідальності; 2) копія вироку з підтвердженням на-

буття ним законної сили, якщо видача запитується для приведення вироку до виконання; 3) довідка про відомості, які вказують на вчинення кримінального правопорушення особою, або довідка про докази, якими підтверджується винуватість розшукуваної особи у його вчиненні; 4) положення статті закону України про кримінальну відповідальність, за яким кваліфікується кримінальне правопорушення; 5) висновок компетентних органів України про громадянство особи, видача якої запитується, складений згідно з вимогами закону про громадянство України; 6) довідка про частину невідбутого покарання, якщо йдеться про видачу особи, яка вже відбула частину призначеного судом покарання; 7) інформація про перебіг строків давності; 8) інші відомості, передбачені міжнародним договором України, який також є чинним для іноземної держави, на території якої встановлено розшукувану особу (ч. 2 ст. 575 КПК).

Клопотання та передбачені супровідні документи підписуються слідчим, прокурором або суддею, засвідчуються печаткою відповідного органу та перекладаються мовою, передбаченою міжнародним договором України. Клопотання про видачу особи (екстрадицію) передаються до відповідного уповноваженого (центрального) органу України через прокуратуру Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя, та прирівняні до них прокуратури у десятиденний строк з дня затримання особи на території іноземної держави. У зазначений строк керівник відповідного органу досудового розслідування у складі центрального апарату органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного антикорупційного бюро розслідувань України безпосередньо передає Генеральній прокуратурі України клопотання про видачу особи (екстрадицію). Уповноважений (центральный) орган України (за наявності підстав, передбачених міжнародним договором України) звертається до компетентного органу іноземної держави із запитом про видачу особи в Україну. Запит про видачу направляється керівником уповноваженого (центрального) органу України або уповноваженою ним особою протягом п'яти днів з дня отримання клопотання (ч. 3-5 ст. 575 КПК).

Відповідно до ст. 581 КПК особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу, має право: 1) знати, у зв'язку з яким кримінальним правопорушенням надійшов запит про її видачу; 2) мати захисника і побачення з ним за умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, на присутність захисника під час допитів; 3) у разі затримання – на повідомлення близьких родичів, членів сім'ї чи ін-

ших осіб про затримання і місце свого перебування; 4) брати участь у розгляді судом питань, пов'язаних з її триманням під вартою і запитом про її видачу; 5) ознайомлюватися із запитом про видачу або одержати його копію; 6) оскаржувати рішення про тримання під вартою та про задоволення запиту про видачу; 7) висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо запиту про видачу; 8) просити про застосування спрощеної процедури видачі; 9) особі, яка не володіє державною мовою, забезпечується право робити заяви, заявляти клопотання, виступати в суді мовою, якою вона володіє, користуватися послугами перекладача, а також отримати переклад судового рішення та рішення уповноваженого (центрального) органу України мовою, якою вона користувалася під час розгляду.

Про затримання особи негайно інформується відповідний прокурор, який, отримавши повідомлення, перевіряє законність затримання особи, яка розшукується компетентними органами іноземних держав, та негайно інформує прокуратуру Автономної Республіки Крим, області, міст Києва чи Севастополя.

Про затримання таких осіб прокуратура Автономної Республіки Крим, області, міста Києва чи Севастополя протягом шістдесяти годин після затримання повідомляє відповідний уповноважений (центральный) орган України, який протягом трьох днів інформує компетентний орган іноземної держави.

Про кожен випадок затримання громадянина іноземної держави, який вчинив злочин за межами України, прокуратура Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя також повідомляє Міністерство закордонних справ України.

Затримана особа негайно звільняється у разі, якщо: 1) протягом шістдесяти годин з моменту затримання вона не доставлена до слідчого судді для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу тимчасового або екстрадиційного арешту; 2) встановлено обставини, за наявності яких видача (екстрадиція) не здійснюється.

До затриманої особи, яка вчинила злочин за межами України, до надходження запиту про її видачу може бути застосовано тимчасовий арешт на 40 діб (ст. 583 КПК України).

Дотримуючись процедури оформлення тимчасового арешту, прокурор звертається до слідчого судді, у межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання, із клопотанням про застосування тимчасового арешту. Таке клопотання має бути розглянуто слідчим суддею не пізніше сімдесяти двох годин з моменту затримання особи.

При розгляді клопотання слідчий суддя встановлює особу затрима-

ного, пропонує йому зробити заяву, перевіряє наявність документів, що підтверджують клопотання прокурора, вислуховує думку прокурора, інших учасників і виносить ухвалу про: 1) застосування тимчасового арешту; 2) відмову в застосуванні тимчасового арешту, якщо для його обрання немає підстав.

Відповідно до ст. 584 КПК України до особи, що вчинила злочин, може бути застосовано екстрадиційний арешт. Сутність його полягає у такому: 1) після надходження запиту від іноземної держави про видачу особи за дорученням уповноваженого (центрального) органу України прокурор звертається з клопотанням про її екстрадиційний арешт до слідчого судді за місцем тримання особи під вартою; 2) разом із клопотанням на розгляд слідчого судді подаються відповідний перелік документів, що підтверджують вимогу(ч. 2 ст. 584); 3) строки тримання особи під вартою та порядок їх продовження визначаються чинним КПК України; 4) після одержання клопотання слідчий суддя встановлює особу, пропонує їй зробити заяву, перевіряє запит про видачу та наявні матеріали екстрадиційної перевірки, вислуховує думку прокурора, інших учасників і виносить ухвалу про: а) застосування екстрадиційного арешту; б) відмову в застосуванні екстрадиційного арешту, якщо для його обрання немає підстав.

Суттєвим є той факт, що при розгляді клопотання слідчий суддя не досліджує питання про винуватість та не перевіряє законність процесуальних рішень, прийнятих компетентними органами іноземної держави у справі стосовно особи, щодо якої надійшов запит про видачу.

Екстрадиційний арешт застосовується до вирішення питання про видачу особи (екстрадицію) та її фактичної передачі, але не може тривати більше дванадцяти місяців.

Про кожний випадок застосування тимчасового або екстрадиційного арешту уповноважений (центральный) орган України невідкладно письмово інформує Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців.

При вирішенні питання про можливість застосування запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою, слідчий суддя обов'язково враховує: 1) відомості про ухилення особи від правосуддя у запитуючій стороні та дотримання нею умов, на яких відбулося звільнення її з-під варті під час цього або інших кримінальних проваджень; 2) тяжкість покарання, що загрожує особі в разі засудження, виходячи з обставин, встановлених під час заявленого кримінального правопорушення, положень закону України про кримінальну відповідальність й установлені судової практики; 3) вік та стан здоров'я особи, видача якої запи-

тується; 4) міцність соціальних зв'язків особи, у тому числі наявність у неї родини та утриманців.

У випадку, якщо особою порушено умови обраного запобіжного заходу, слідчий суддя за клопотанням прокурора має право постановити ухвалу про зміну запобіжного заходу на більш суворий – екстрадиційний арешт (ст. 585 КПК України).

У випадках, якщо виникла необхідність у перевірці обставин, що можуть перешкоджати видачі особи, проводиться екстрадиційна перевірка уповноваженим (центральним) органом України або за його дорученням чи зверненням прокуратурою Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя.

Екстрадиційна перевірка здійснюється протягом шістдесяти днів. До особи, щодо якої надійшов запит про її видачу, відповідно до ст. 588 КПК може бути застосовано спрощений порядок її видачі з України у випадку її на те згоди.

Після повідомлення такої особи про її право на спрощений порядок видачі вона надає письмову заяву на видачу, оформлену у присутності захисника та затверджену слідчим суддею. У разі одержання відповідної заяви видача можлива без проведення в повному обсязі перевірки наявності можливих перешкод для видачі.

Прокурор звертається до слідчого судді з клопотанням про затвердження згоди особи на видачу. Слідчий суддя розглядає клопотання за участю особи, що підлягає видачі, її захисника та прокурора. Слідчий суддя зобов'язаний переконатися, що особа, яка підлягає видачі, добровільно погоджується на свою видачу і усвідомлює всі наслідки цієї видачі, після чого постановляє ухвалу про затвердження згоди особи на її спрощену видачу або про відмову в цьому.

Після отримання заяви про згоду особи на видачу запитуючій стороні та її затвердження ухвалою слідчого судді прокурор передає заяву на розгляд уповноваженому (центральному) органу України, який протягом трьох днів розглядає її та приймає рішення про можливість застосування спрощеного порядку видачі. Якщо особа, щодо якої надійшов запит про видачу, не погоджується на свою видачу, застосовується звичайний порядок розгляду запиту про видачу.

Після затвердження слідчим суддею згоди особи на застосування спрощеного порядку видачі така згода не може бути відкликана.

У видачі особи іноземній державі відмовляється у разі, якщо: 1) особа, стосовно якої надійшов запит про видачу, відповідно до законів України на час прийняття рішення про видачу (екстрадицію) є громадянином України; 2) злочин, за який запитано видачу, не передбачає

покарання у виді позбавлення волі за законом України; 3) закінчилися передбачені законом України строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочин, за який запитано видачу; 4) компетентний орган іноземної держави не надав на вимогу уповноваженого (центрального) органу України додаткових матеріалів або даних, без яких неможливе прийняття рішення за запитом про видачу (екстрадицію); 5) видача особи (екстрадиція) суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами України; 6) наявні інші підстави, передбачені міжнародним договором України.

Рішення про видачу особи (екстрадицію) може бути оскаржено (ст. 591 КПК). Суб'єктом оскарження рішення про видачу особи (екстрадицію) може бути особа, стосовно якої воно прийняте, її захисник чи законний представник – до слідчого судді, в межах територіальної юрисдикції якого така особа тримається під вартою.

Доставляння до установ системи виконання покарань особи, щодо якої компетентним органом іноземної держави прийнято рішення про видачу в Україну, забезпечують компетентні органи України за дорученням (зверненням) уповноваженого (центрального) органу України.

Витрати, що виникли на території України у зв'язку з вирішенням питання про видачу особи, а також витрати, що виникли у зв'язку із транзитним перевезенням через територію іншої держави особи, яка видається Україні, вважаються процесуальними витратами згідно з КПК України.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Х.: ТОВ «Одіссей», 2006. 48 с.
2. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20.04.1959 з двома додатковими протоколами, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах, 1959 рік, та Додаткового протоколу 1978 р. до Конвенції» від 16.01.1998 № 44/98-ВР.
3. Закон України «Про ратифікацію Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах» від 01.06.2011 № 3449-УІ.
4. Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22.01.1993, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах» від 10.11.1994 № 240/94-ВР.
5. Протокол від 28.03.1997 до Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 р., ратифікований Законом України «Про ратифікацію Протоколу до Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 р.» від 03.03.1998 № 140/98-ВР.
6. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 08.11.1990, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, 1990 рік» від 17.12.1997 № 738/97-ВР.
7. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму від 16.05.2005, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» від 17.11.2010 № 2698-УІ.
8. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності з двома протоколами від 15.11.2000, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю)» від 04.02.2004 № 1433-ІУ.
9. Конвенція ООН проти корупції від 31.10.2003, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» від 18.10.2006 № 251-V.

10. Інструкція про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства (затверджена спільним наказом Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, МВС України, Верховного Суду України, ДПА України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 29.06.1999 № 34/5/22/103/512/326/73, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 07.07.1999 за № 446/3739).

11. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів (затверджена спільним наказом МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, ДПА України № 3/1/2/5/2/2 від 09.01.1997, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 26.02.1997 за № 54/1858).

12. Інструкція про порядок організації співробітництва органів внутрішніх справ України з правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями затверджена наказом МВС України № 233 від 24.05.2011.

13. Договір між Україною і Китайською Народною Республікою про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах від 31.10.1992, ратифікований Постановою Верховної Ради України № 2996-ХІІ від 05.02.1993.

14. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24.05.1993, ратифікований Постановою Верховної Ради України № 3941-ХІІ від 04.02.1994.

15. Договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 07.07.1993, ратифікований Постановою Верховної Ради України № 3737-ХІІ від 17.12.1993.

16. Договір між Україною і Республікою Молдова про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 13.12.1993, ратифікований Законом України № 238/94-ВР від 10.11.1994.

17. Договір між Україною та Республікою Грузія про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах від 09.01.1995, ратифікований Законом України № 451/95-ВР від 22.11.1995.

18. Договір між Україною та Естонською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах від 15.02.1995, ратифікований Законом України № 450/95-ВР від 22.11.1995.

19. Договір між Україною та Латвійською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних, трудових та кримінальних справах від 23.05.1995, ратифікований Законом України № 452/95-ВР від 22.11.1995.

20. Договір між Україною та Монголією про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах від 27.06.1995, ратифікований Законом України № 471/96-ВР від 01.11.1996.

21. Угода між Урядом України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії про надання взаємодопомоги у боротьбі з незаконним обігом наркотиків від 18.04.1996, ратифікована Законом України № 472/96-ВР від 01.11.1996.

22. Угода між Урядом України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії про арешт і конфіскацію доходів та знарядь, пов'язаних зі злочинною діяльністю, за винятком незаконного обігу наркотиків від 18.04.1996, ратифікована Законом України № 473/96-ВР від 01.11.1996.

23. Договір між Україною та Канадою про взаємодопомогу у кримінальних справах від 23.09.1996, ратифікований Законом України № 740/97-ВР від 17.12.1997.

23. Договір між Україною та Сполученими Штатами Америки про взаємну правову допомогу у кримінальних справах від 22.07.1998, ратифікований Законом України № 1438-ІІ від 10.02.2000.

24. Договір між Україною і Соціалістичною Республікою В'єтнам про правову допомогу і правові відносини в цивільних та кримінальних справах від 06.04.2000, ратифікований Законом № 2080-ІІІ від 02.11.2000.

25. Договір між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про взаємну правову допомогу у кримінальних справах від 16.01.2002, ратифікований ратифіковано Законом № 620-ІУ від 06.03.2003.

26. Договір між Україною та Республікою Індія про взаємну правову допомогу в кримінальних справах від 03.10.2002, ратифікований Законом № 622-ІУ від 06.03.2003.

27. Договір між Україною та Республікою Куба про правові відносини та правову допомогу в цивільних та кримінальних справах від 27.03.2003, ратифікований Законом України № 1368-ІУ від 10.12.2003.

28. Угода між Україною та Гонконгом, Спеціальним Адміністративним районом Китайської Народної Республіки, про взаємну правову допомогу у кримінальних справах від 02.04.2003, ратифікована Законом № 1320-ІУ від 20.11.2003.

29. Договір між Україною та Корейською Народно-Демократичною республікою про правову допомогу в цивільних та кримінальних справах від 13.10.2003, ратифікований Законом № 1758-ІУ від 04.06.2004.

30. Договір між Україною та Республікою Панама про взаємну правову допомогу у кримінальних справах від 04.11.2003, ратифікований Законом № 1715-ІУ від 12.05.2004, набув чинності 28.08.2004.

31. Договір між Україною та Ісламською Республікою Іран про правові відносини та правову допомогу в цивільних і кримінальних справах від 11.05.2004, ратифікований Законом № 2823-ІУ від 07.09.2005.

32. Договір між Україною та Арабською Республікою Єгипет про взаємну правову допомогу у кримінальних справах від 10.10.2004, ратифікований Законом № 2695-ІУ від 22.06.2005.

33. Угода між Україною та Великою Соціалістичною Народною Лівійською Арабською Джамагірією про правову допомогу в цивільних і кримінальних справах від 08.04.2008, ратифікована Законом № 1491-УІ від 10.06.2009.

34. Договір між Україною та Сирійською Арабською Республікою про правові відносини і взаємну правову допомогу в цивільних і кримінальних справах від 09.10.2008, ратифікований Законом № 1730-УІ від 18.11.2009.

35. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-ІІІ, остання редакція 05.07.2012 (джерело: сайт Верховної Ради України).

36. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Х.: Право, 2012. 367с.

37. Закон України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 № 1789-ІІІ, остання редакція 17.05.2012 (джерело: сайт Верховної Ради України).

38. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 № 1906-ІУ (джерело сайт Верховної Ради України).

39. Угода про правову допомогу та співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Генеральною прокуратурою Литовської Республіки від 08.12.1992.

40. Угода про правову допомогу і співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Прокуратурою Республіки Молдова від 06.05.1993.

41. Угода про правову допомогу і співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Генеральною прокуратурою Киргизької Республіки від 19.08.1993.

42. Угода про правову допомогу і співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Прокуратурою Азербайджанської Республіки від 17.05.1994.

43. Угода про правову допомогу і співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Прокуратурою Республіки Грузія від 04.07.1994.

44. Угода про співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Верховною Народною Прокуратурою Китайської Народної Республіки від 05.10.1995.

45. Спільний протокол українсько-німецьких переговорів про співробітництво в галузі правової допомоги у кримінальних справах 22-24 січня 1996 р. в Генеральній прокуратурі України в м. Києві від 24.01.1996.

46. Угода про правову допомогу і співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Генеральною прокуратурою Туркменістану від 05.04.1996.

47. Угода між Генеральною прокуратурою України і Міністерством юстиції Республіки Польща на виконання статті 3 Договору між Україною і Рес-

публікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24 травня 1993 р. від 10.11.1998.

48. Протокол про наміри між Генеральною прокуратурою України і Генеральною прокуратурою Литовської Республіки про співробітництво у сфері надання правової допомоги від 28.02.2000.

49. Протокол про наміри між Генеральною прокуратурою України і Генеральною прокуратурою Латвійської Республіки від 01.03.2000.

50. Протокол про наміри між Генеральною прокуратурою України і Державною прокуратурою Естонської Республіки від 02.03.2000.

51. Угода між Генеральними прокурорами держав-учасниць Протоколу до Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 р. про порядок зносин компетентних установ при виконанні процесуальних і інших дій у кримінальних справах від 29.06.2000.

52. Угода про співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Монголії від 08.09.2003.

53. Протокол про співробітництво між Генеральною прокуратурою України, Генеральною прокуратурою Республіки Молдова та Прокуратурою при Вищому Касаційному Суді Румунії від 27.03.2007.

54. Угода про співробітництво і взаємодію генеральних прокуратур (прокуратур) держав-учасниць СНД у сфері боротьби з корупцією від 25.04.2007.

55. Угода про співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Республіки Вірменія від 13.11.2008

56. Протокол про міжвідомче співробітництво з обміну інформацією між Генеральною прокуратурою України та Прокуратурою Республіки Чилі від 26.05.2009.

57. Угода про співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Республіки Білорусь від 18.05.2010.

58. Угода між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Республіки Молдова на виконання статті 3 Договору між Україною і Республікою Молдова про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 13 грудня 1993 р. від 16.07.2010.

59. Угода про співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Російської Федерації від 15.09.2010.

60. Угода про співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Республіки Казахстан від 05.10.2011.

61. Наказ Генерального прокурора України від 16.11.1998 № 27 «Про забезпечення виконання органами прокуратури України «Угоди між Генеральною прокуратурою України і Міністерством юстиції Республіки Польща на виконання статті 3 Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24 травня 1993 р.».

62. Наказ Генерального прокурора України від 19.07.2010 № 42 «Про забезпечення виконання органами прокуратури України «Угоди між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Республіки Молдова на виконання ст. 3 Договору між Україною і Республікою Молдова про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 13.12.1993».

63. Наказ Генерального прокурора України від 11.02.2013 № 8гн «Про організацію роботи органів прокуратури у галузі міжнародно-правового співробітництва».

64. Методичні рекомендації щодо виконання вимог міжнародних договорів та КПК України при проведенні процесуальних дій / Генеральна прокуратура України. Київ, 2012. 45 с.

65. Збірник міжнародних договорів України про правову допомогу у кримінальних справах. Багатосторонні договори. Київ, 2009. 67с.

Авторський колектив:

Федченко В.М. – к.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Павлова Н.В. – к.ю.н., старший викладач кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Бойко О.П. – викладач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Березняк В.С. – к.ю.н., с.н.с., старший науковий співробітник відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Навчальне видання

ПОРЯДОК НАПРАВЛЕННЯ ЗАПИТІВ
З НАДААННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Методичні рекомендації

Колектив авторів

Серія: «БІБЛІОТЕКА ПРАЦІВНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ»

Редактор, оригінал-макет – А.В. Самотуда
Редактор *Verigo* Н.Ю.

Підп. до друку 14.09.2017. Формат 60x84/16. Друк цифровий. Папір офісний.
Гарнітура Times. Ум.-друк. арк. 2,50. Обл.-вид. арк. 2,75. Наклад 50 прим.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, тел. (056) 370-96-59
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДП № 164-р від 07.08.2013